

KARSAI-NAGY ZOLTÁN

A 102 gól legendája

A Rába-ETO 1981–1982-es bajnoki címének sporttörténeti háttere

Írásunkban a győri Rába ETO 1981–1982-es labdarúgó szezonban aratott bajnoki győzelmére tekintünk vissza. A Rába ETO sikere annál is figyelemreméltóbb volt, mert ezt megelőzően a Nagyvárad AC 1944-es győzelme óta a fővárosi hegemoniát vidéki egyesületként egyedül a győri ETO tudta megtörni a 1963-as bajnoki címével.¹ A Kádár-korszakban a vidék labdarúgása egyre markánsabb szerephez jutott. A hatvanas évek bajnoki versengését a központi hatalomtól való függés jellemezte, megteremtve egy mesterségesen konstruált versengés kereteit. A nyolcvanas évek elejére azonban a magyar labdarúgásra egyre jobban rányomta a bélyegét a pénzügyi, politikai és adminisztratív erőforrásokkal bíró helyi intézmények tényleges csatározása. Ennek a példája a Rába ETO csapatának 1981–1982-es bajnoki címe, amikor is egy vidéki nagyüzem köré szerveződő klub meg tudta előzni a nagy múltú fővárosi csapatokat, nyilvánvalóvá téve ezzel, hogy erőforrásait jobban tudja kamatoztatni és a sportba beforgatni.

Az események (re)konstruálásához a kor nyomtatott sajtójában – hangsúlyosan a *Népsportban* – megjelenő cikkekre és a témát behatóbban feldolgozó irodalomra támaszkodunk. A korabeli sajtó vizsgálata azért is fontos, mert a rezsim hivatalos nyelve az ideológiával átitatott „virtuális társadalmat” reprezentálta. Ennek tekintetében észrevehetővé válik, hogy a valóságról megfogalmazott leírás a legtöbb esetben a társadalmi-hatalmi viszonyoknak megfelelően konstruált.

Több könyv is foglalkozik a győri jelenséggel. A korabeli sajtóval ellentétben a szerzők már – a legtöbb esetben – mellőzik azokat a nyelvhasználati sajátosságokat, amelyek a kor politikai kultúrájának jelentéstanát szimbolizálták. Az általunk forrásként használt irodalmakban igyekeznek úgy ábrázolni a csapatot – annak játékosait, edzőjét és a csapat taktikai repertoárját –, illetve a csapat és a bázisvállalat viszonyát, mint egy új – sikeresen kibontakozó – alternatív modellt a hazai labdarúgáshoz köthető sportági erőterben. Az államilag kontrollált fogyasztói szocializmus meghonosítására tett kísérletek párhu-

¹ 1963-ban egyfordulós bajnokságot rendeztek hazánkban. Az egyfordulós bajnokságban csak egy kört játszottak a csapatok, és sorsolás határozta meg, hogy melyik csapat fogadja a másikat pályaválasztóként. Az őszi szezon bajnokát tekintették végeredményben magyar bajnoknak.

zamba állíthatóak a labdarúgás rendszeren belüli autonómiájának lassú növekedésével. A klubokat a hierarchizált államigazgatási elit tagjai működtették, a politikai erőter hatalmi viszonyinak is egyfajta lenyomatát képezve. A győri csapat sikereit övező diskurzusokban azonban már jól észrevehetően felsejlik ennek a sajátos viszonyrendszernek az elkerülhetetlen átstrukturálódása.

Pálfalvi Gábor a *Futball láz* című munkájában az első két bajnoki aranyérem történetét tárja az olvasók elé. Koltay Gábor „Verebes a mágus” címmel megjelent írása pedig egyfajta riportkönyvként dolgozza fel Verebes József mesteredző munkásságát labdarúgó karrierjének kezdetétől egészen az MTK csapatával edzőként megszerzett bajnoki elsőségéig. Mindkét írás igyekszik bemutatni a klubhoz közel álló vagy a klubnál szerepet vállaló emberek munkáját, illetve rajtuk keresztül rávilágítani a vagongyár és a csapat között működő szimbiózisra. A gyár és a csapat közötti szoros együttműködés annak volt köszönhető, hogy az ötvenes évek végétől egyes csapatok valamilyen gazdasági ágazathoz vagy egy regionális érdekelttségű szocialista iparvállalat védőszárny alá kerültek. Koltay a témában még egy írással jelentkezett. A *Szép volt fiúk...* című könyv, az azonos címmel leforgatott – a magyar labdarúgás több mérőföldkövével és azok társadalmi hátterével foglalkozó – dokumentumfilm egyfajta átirataként látott napvilágot. Ebben a Rába ETO sikeréről szóló fejezet a *Győri példa* címmel került a nagyközönség elé.

A korszak magyar labdarúgását jellemző törésvonalak közül a Budapest–vidék ellentét mindig is rányomta a bélyegét a klubok közötti csatározásokra. Ezúttal azonban írásunkban egy másik, a hetvenes évek végén kirajzolódó törésvonalra – a sportági támogatások szempontjából fontos, gazdasági bázis(vállalat) –társadalmi bázis bináris kódokra – is szeretnénk rávilágítani. A labdarúgás mint specifikus sportági mező a szövetség által szabályozott sporttérnek tekinthető. Specifikus sportági mezőről beszélhetünk abban az esetben, amikor a sporttér szabályozottá válik annak köszönhetően, hogy a szövetségek, illetve az egyesületek jelölik ki, hogy mi számít egy adott sportág szabályainak megfelelő sporttevékenységnek.² Ahhoz, hogy a győri sikerek súlypontosítását jobban elmélyíthesük a sportági mezőn belül, a dolgozat első részében rátekintünk a mező belső állapotára – az 1978-as és az 1982-es világbajnokságok által keretbe foglalt időszakban –, majd ezt követően a Rába ETO bajnoki szereplését kronológiai sorrendben nyomon követve igyekszünk eljutni a „Verebes-korszak” első fejezetének lezárásáig, az 1981–1982-es bajnoki cím elhódításáig.

Az 1978-as világbajnokság után egyfajta érzelmi hullámvölgybe került a magyar labdarúgás.³ A világbajnokságon tapasztalható volt, hogy nemzetközi szinten a csapatjátékban előrelépés történt. Az egyén nagymértékben alárendelődött a csapatérdekeknek, a leegyszerűsített célravezető harcmodor vált jellemzővé. A lezajlott világbajnokság több tanulsággal is bírt a hazai szakemberek számára. Ahogyan a *Képes Sport* című hetilap „*Időben felismerni a tennivalókat*” című cikkében olvashatjuk: „*Talán még egyetlen ko-*

² Szegedi, 2011. 130.

³ A válogatott a tornán, a várakozásokkal ellentétben, nem jutott túl az első csoportkörön. Az együttes a bemutatkozó mérkőzésen botrányos körülmények között – Nyilasit és Töröcsiket kiállította a portugál Garrido játékező – 2–1-es vereséget szenvedett a későbbi címvédő argentinoktól, majd ezt követően 3–1-re kikapott az olasz nemzeti tizenegytől. Az utolsó, már tét nélküli csoportmérkőzésen, mint biztos kieső, újabb vereséget szenvedett. Ezúttal a franciákkal szemben maradt alul a csapat.

rábbi világbajnokságon sem lehetett tapasztalni olyan mértékben és szinte általánossá válna, hogy a játék alakulása milyen jelentőséggel alakítja az egyes játékosok mozgását és változathatja meg a felállási rendtől eltérő feladat végrehajtását. Szinte teljesen mindegy volt, hogy 4-4-2, vagy a 4-3-3 felállási rendben adták meg az összeállításukat a szövetségi kapitányok.”⁴

A sikertelen argentinai szereplés nyomán elkerülhetetlennek látszott a sportági mező belső átalakításának szükségessége, hangsúlyosan annak a tekintetében, hogy labdarúgó válogatottunk újabb nemzetközi megmérettetés előtt állt. A nemzeti tizenegyet Argentínában vezető Baróti Lajos szövetségi kapitánytól elbúcsúzott a Magyar Labdarúgó Szövetség vezetése. A soron következő EB-selejtezősorozatnak, már új szövetségi kapitánnyal, de még a régi MLSZ-vezetéssel vágott neki a válogatott. A kispadon Baróti Lajost az addigi pályaedző, Kovács Ferenc váltotta fel. A rendcsinálásnak áldozatul esett a VB nyitómeccsén kiállított Nyilasi Tibor és Törőcsik András, valamint szintén eltiltották a válogatottban való szerepléstől az újpesti Tóth Józsefet és klubfegyelmi ügye miatt a Vasas játékosát, Zombori Sándort.⁵

A válogatott soron következő EB selejtező mérkőzése előtt változás történt az MLSZ felettes intézményénél, az Országos Testnevelési és Sporthivatal élén is. A Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsa – a korban szokásos klisé alapján – dr. Beckl Sándort államtitkári funkciójából, a Minisztertanács pedig az OTSH elnöki pozíciója alól mentette fel, és érdemei elismerése mellett nyugállományba helyezte. Az elnökhelyettest, dr. Szatmári Istvánt pedig „más fontos megbízatása miatt felmentette”. Az OTSH új elnöke Buda István lett.⁶

A világbajnokságon tapasztalt taktikai és játékratégiai változásoknak engedelmesséelve csapatunk Helsinkiben 1978. szeptember 20-án – az első EB selejtező mérkőzésen – már egy új formációval kísérletezve, az Argentínában szereplő válogatotthoz képest alaposan átalakított kerettel, 4-4-2-es felállásban lépett pályára. A siker elmaradt, és meglepetésre a válogatott 2–1 arányú vereséget szenvedett az akkor még az európai labdarúgás harmadik vonalához tartozó finnektől. Kutas István, az MLSZ elnöke a mérkőzés utáni nyilatkozatában erős kritikát fogalmazott meg a hazai szakembergárda felé. *„Úgy látszik, a világbajnokság nem volt elég tanulság néhány szakember és vezető számára. A játékosokat dicséret illeti az odaadásukért. Azt mindenesetre látni kell, hogy a világ labdarúgása elhaladt mellettünk.”⁷* Az 1978-as év során a válogatott még két selejtező mérkőzést vívott. Hazai pályán, a Népstadionban legyőzte a Szovjetunió csapatát, majd Szalonikiben szenvedett 4–1 arányú súlyos vereséget a görög válogatotttól. A sikertelen széria elsodorta az MLSZ addigi vezetését, így véget ért a magyar labdarúgásban az úgynevezett „Kutas-éra”.

Kutas István 1974-től, közel öt éven át volt az MLSZ elnöke. Az 1949-ben kezdődő sportvezetői karrierje egy időre tehető a magyar sportnak a háború utáni átfogó megújítási időszakával. Kutas több szerepkörben is tevékenykedett a magyar sportvezetésben. Dolgozott többek közt főosztályvezetői besorolásban az Országos Sporthivatalban, majd

⁴ Időben felismerni a tennivalókat: Képes Sport, 1978. augusztus 1.

⁵ Dénes-Sándor-B. Bába, 2015. 317.

⁶ Népsport, 1978. szeptember 30.

⁷ Népsport, 1978. szeptember 12.

ennek utódjánál, az Országos Testnevelési és Sportbizottságnál főosztályvezetőként, ahonnan az 1956-os forradalom távolította el. Az 1960-as évek elején a Magyar Testnevelési és Sporthivatal elnökhelyettese, majd a *Képes Sport* című hetilap főszerkesztője volt.⁸ MLSZ-elnöki regnálása alatt határozat született a magyar labdarúgás korszerűsítésére, a sportegyesületekben folyó munkára és a szakmai követelményekre vonatkozóan. Az MLSZ határozatot fogadott el a nemzeti bajnokságokban szereplő csapatok szakmai és követelményrendszeréről és versenyzési rendjéről. Ahogyan L. Réti Anna írja a *Miért veszítettünk* című monográfiájában: „Az egységes fejlődés érdekében a képességfejlesztés szintjét az MLSZ kötelezően meghatározta, a felkészüléshez ajánlást adott közre, a végrehajtást pedig ellenőrein keresztül felügyelte.”⁹

A „Kutas-éra” megítélése – részikerei ellenére – nem volt egyértelmű a labdarúgással foglalkozó szakmán belül sem. Tichy Lajos, a Bp. Honvéd akkori mestere 1979. február 25-én nyilatkozott a *Népsportban* megjelent, *Edzői szabadkéz elvéről* című cikkben: „... a legapróbb részletekbe menő rugalmatlan központi útmutatás tarthatatlansága beigazolódott. Jellegénél fogva nem is reagálhatott a helyi körülményekre, a váratlan eseményekre, a játékosok különböző szintű tudására, alkatára, korára, az éppen napirenden levő gondokra.”¹⁰ Monostori Tivadar mondja szintén az említett írásban: „A legtöbb szakvezető berzenkedett az ellenőröktől. »Ők talán jobban tudják, mikor mit kell tennünk?« – kérdezték magukban.”¹¹ Verebes József kevesebb kritikával nyilatkozott a Verebes a mágus című könyvben: „Tudni kell azt, hogy akkoriban erkölcsileg, szakmailag rendkívül mélyen volt a foci, így borzasztóan erős kézre volt szükség. Ebből aztán következik az is, hogy munkára kényszerítette az edzőket. Nagyon sokat szidták, olyanok is, akik – amikor már nem volt az ún. »követelményrendszer« – utána ott álltak megfürödve, mert nem tudtak mit kezdeni magukkal. Szakmailag ez abban a szituációban indokolt volt.”¹²

Kutas István MLSZ-elnök utódja a poszton Szepesi György lett. Szepesi 1974-től elnökségi tag volt a szövetségben, és ebben az időben a Magyar Rádió bonni tudósítójaként dolgozott. Sokatmondóan nyilatkozott 1982-ben a felkéréséről L. Réti Annának: „Kutas Istvánt a felszabadulás utáni korszak egyik legjobb magyar sportvezetőjének tartottam és tartom ma is. A kezébe adott hatalommal azonban csak szubjektív módon tudott élni.”¹³ A *Képes Sport* 1979 januárjában számolt be az újjáalakuló szövetség üléséről. „Az ülésen megjelent Buda István államtitkár, az OTSH elnöke, és átadta az elnökség tagjainak a négy évre szóló megbízólevelüket és a testületet az OTSH vezetésének bizalmáról, támogatásáról biztosította.”¹⁴ Az elnök Szepesi György mellett az elnökhelyettesi funkciót Zalka András, a főtitkári pozíciót pedig Krizsán József töltötte be. Kijelölték az edzői és módszertani, a nemzetközi, a szervezési, a sajtó- és propaganda, a közgazdasági, a játékvezetői, a területi, az utánpótlás, a fegyelmi és jogi, illetve az átigazolási bizottságok vezetőit. Az addig sikertelenül megívott EB-selejtezőkre való tekintettel közben – Kovács

⁸ L. Réti, 1982. 173–174.

⁹ Uo. 177.

¹⁰ Népsport, 1979. február 25.

¹¹ Uo.

¹² Koltay, 1987. 40.

¹³ L. Réti, 1982. 192.

¹⁴ Képes Sport, 1979. január 3.

Ferenc szövetségi kapitány kérésére – rehabilitálták Nyilasi Tibort és Törőcsik Andrást. Az MLSZ elnöksége pedig megbízta dr. Lakat Károly mesteredzőt az olimpiai válogatott szakmai felkészítésével.

Az MLSZ új vezetése megkezdte munkáját, mindeközben a válogatott csapatunk lejátszotta soron következő létfontosságú EB-selejtező mérkőzéseit. 1979 májusában két döntetlen született. Hazai pályán a görögök ellen elért 0–0-ás találkozó után, Tbiliszipben a szovjetek ellen 2–2 lett a végeredmény, így végleg eldőlt, hogy a magyar válogatott nem lesz ott az 1980-as olaszországi kontinens tornán. Ez Kovács Ferenc kapitány állásába került.

1979 nyarán az akkor 59 esztendőes dr. Lakat Károlyt kérte fel Szepesi György új szövetségi kapitánynak.¹⁵ Szepesi a kapitányváltással kapcsolatban a következőket nyilatkozta L. Réti Annának: *„Eredetileg is úgy állt a tétel, ha továbbjut a csapat az EB-selejtezőből és Kovács Ferenc kezében marad a válogatott, akkor az olimpiai keret és az 'A' válogatott együttes felügyeletét Lakat lássa el. Az igazsághoz tartozik, hogy Lakat Károly nem lelkesedett az egészért. Nem akarta vállalni, csak az én unszolásomra tette. Ő már akkor Tatabányára akart menni. Mégsem bántam meg, hogy egy évig Lakat volt a kapitány. És Lakat is ment...”* – teszi hozzá a szerző.¹⁶ Az új szövetségi kapitány új módszerekkel vágott neki a munkának. A játékosok speciális technikai és taktikai képzéséről a következő jelent meg a *Népsportban*: *„Dr. Lakat Károly elhatározta, hogy edzőtársai segítségével megpróbálja az eddiginél sokkal hatékonyabbá tenni a válogatott ilyen irányú képzését. Elgondolása azért is érdekes, mert nem csak az A-keret összeállításánál számításba jöhető játékosokra gondolt, hanem a legfiatalabbakra, az ifikre, az utánpótláscsapatra és az olimpiai válogatottra is.”*¹⁷ Hat munkacsoportot kívánt létrehozni, amelyeknek a vezetői az MLSZ Tanácsadó Testületének tagjai lettek. Minden csoportban tevékenykedett egy szövetségi, illetve megbízott edző. Külön munkacsoport jött létre a kapusok, a szélsőhátvédek, a középhátvédek, a középpályások, a szélsők és a középcsatárok részére. A szakfelügyeletet dr. Lakat mellett Szusza Ferenc, Gellér Sándor és Rudas Ferenc látta el.

Dr. Lakat Károlynak mindössze hat mérkőzés jutott a nemzeti tizenegy kispadján. Három győzelemmel és három vereséggel zárt az egykori mesteredző. A legfájóbb vereséget csapatunk az Egyesült Államok tizenegyével szemben szenvedte el: hazai pályán, a Népstadionban az amerikaiak 2–0 arányban győzték le a mieinket. *„A hetvenes évek magyar labdarúgását, sajnos, a lefelé irányuló tendencia jellemezte. A futball nálunk visszaesett ez összefüggésben áll a bajnokság elposványosodásával, valamint azzal, hogy az edzők hiába követeltek, a létük attól függött, találnak-e partnert az egyesületi vezetésben, vagy sem. Öt perccel vagyunk nulla óra előtt...”* – mondta a mérkőzés után az MLSZ vezető.¹⁸ Ezután már csak két barátságos mérkőzés maradt Lakat számára, a lengyelek és a csehszlovákok ellen. *„Lakat koncepciózus irányító szerepét fenn lehetett volna tartani,*

¹⁵ 1979. július 6-án egy közlemény jelent meg a *Népsport* aznapi számában. „A Magyar Labdarúgó Szövetség elnökségének javaslatára, az OTSH elnöke Kovács Ferencet – munkájának elismerése mellett – felmentette a szövetségi kapitányi megbízatás alól, egyben dr. Lakat Károly mesteredzőt szövetségi kapitánynak kinevezte. Kovács Ferenc a továbbiakban az MLSZ elnökségének megbízásából szakfelügyelői feladatokat lát el.”

¹⁶ L. Réti, 1982. 201.

¹⁷ *Népsport*, 1979. október 13.

¹⁸ Dénes–Sándor–B. Bába, 2015. 343.

ha az elképzeléseit, módszereit hosszú távra dokumentálja, de improvizációkra nem lehet felépíteni négy generáció tevékenységét” – foglalta össze Szepesi György a szövetségi kapitány munkáját 1982-ben.¹⁹

1980. május 5-én *Új keretekre, hatékonyabb együttműködésre van szükség!* címmel számolt be a sportnapilap Buda István OTSH elnök sajtótájékoztatójáról, amelyen a labdarúgással kapcsolatos új állásfoglalásról beszélt. Ismételten egy centralizációs folyamatnak lehetünk a tanúi, amikor is a szövetség erőből próbált beavatkozni a sportági mezőben szereplő ágensek életébe. *„Az oktató nevelő munkában egyesületi és szövetségi szinten is meg kell szüntetni az ösztönösséget. A vezető edzők és munkatársaik, a szövetségi kapitány és segítői mérjék fel a magyar labdarúgás lemaradásának okait és a helyi lehetőségekhez alkalmazkodva, a tudományos kutatómunka tapasztalatait messzemenően felhasználva, készítsenek terveket a hátrány ledolgozására. Minden eddiginél nagyobb figyelmet kell fordítani a sportág megfelelő utánpótlásának biztosítására. Az egyesületi és szakosztályi nevelőmunkában következetesen érvényesíteni kell a szocialista erkölcs normáit.”*²⁰ Az OTSH, az MLSZ-szel karöltve rendezni kívánta a sportág bajnoki és kuparendszerét, előírányozták az NB II-es osztályban szereplő csapatok számának csökkentését, a tartalék bajnokság megszüntetését. Továbbá az új állásfoglalás rendelkezett arról, hogy az új bajnokságban – 1981–1982 – csak húszfős játékoskeretekkel dolgozhatnak a klubok. Továbbá akaratnyilvánítás történt a játékosok jutalmazásának kidolgozására, amitől azt várták, hogy az általános színvonal emelkedéshez, illetve a küzdőszellem fokozásához fog hozzájárulni.

1980 májusában új szövetségi kapitány került a kispadra, Mészöly Kálmán személyében, aki május 31-én a Népstadionban a skót válogatott 3–1 arányú legyőzésével debütált, majd az 1979–1980-as szezont egy osztrákok elleni döntetlennel zárta. 1980 őszén egy győzelem – Svédország ellen Budapesten –, valamint egy döntetlen mellett – Spanyolország ellen a Népstadionban – három vereséget szenvedett el a válogatott. Hazai pályán a szovjetektől, idegenben pedig Ausztriától és az NDK csapatától kapott ki.

1981 elején a válogatott dél-amerikai túrán vett részt. Ennek viszonylagos sikertelensége után Mészöly Kálmán a csapat átalakítása mellett döntött, és hazahívta a Belgiumban profiskodó harminc év feletti játékosok egy részét. A siker nem maradt el, csapatunk 1981. április 15-én Valenciában káprázatos játékkal 3–0-ra verte a spanyol válogatottat. Ez a győzelem adta meg az elkövetkezendő világbajnoki selejtezők alaphangulatát. A selejtezősorozatban a magyar válogatott Luzernban döntetlent játszott Svájc csapatával, majd hazai pályán 68 ezer néző előtt legyőzte az ősi rivális románokat. A norvégok elleni május 20-i oslói győzelem pedig elviselhetővé tette az ezt követő vereséget, amelyet hazai pályán az angoloktól szenvedtek el.²¹ Az 1981–1982-es szezont a Portugáliában lebonyolított két felkészülési mérkőzéssel kezdte a válogatott, ahol előbb 3–0-ra verték a Benficát, majd döntetlent játszottak a Sporting együttesével. Ezt követte két barátságos mérkőzés egy osztrák, illetve kuvaiti klubcsapattal. A selejtezősorozat legnagyobb erőpróbájára 1981. szeptember 23-án került sor Bukarestben, ahol a magyar csapat hősies küzdelem után egy győzelemmel felérő gól nélküli döntetlent harcolt ki a házigazda románok ellen.

¹⁹ L. Réti, 1982. 203.

²⁰ Népsport, 1980. május 5.

²¹ Dénes–Sándor–B. Bába, 2015. 366–370.

A csapat lendületben volt, így a svájci és a norvég válogatott hazai legyőzése nem okozott gondot a Mészöly–Mezey kettős fiainak. Ennek tükrében, a norvégok elleni, október 31-i 4–1-es siker azt jelentette, hogy a magyar válogatott 1978 után ismét ott lesz a világbajnokságon. Mészöly Kálmán a Népsport másnapi számában boldogan foglalta össze érzéseit: *„Mi mást mondhatnék még, minthogy végtelenül boldog vagyok, a feladatot, amelyet egy évvel ezelőtt segítőtársaimmal vállaltunk – teljesítettük”*.²²

A válogatott szereplésének rövid áttekintése mellett szükségesnek látjuk, hogy a sportági mező feltérképezésének érdekében röviden összefoglaljuk az argentinai szereplés után soron következő magyar bajnoki szezonok jelentősebb eseményeit is.

Az 1978–1979-es hazai bajnokságnak 18 csapatos NB I-es és három csoportos NB II-es mezőny vágott neki. Három fordulóval a bajnokság befejezése előtt már eldőlt a bajnoki cím sorsa, miután az Újpesti Dózsa csapata hazai pályán legyőzte a DVTK együttesét, és ezzel behozhatatlan előnyre tett szert. Az újpestiek egyébként 1969 eleje és 1979 nyara között tizenegy megrendezésre kerülő bajnokságból kilencet megnyertek. A szezon végén a Ferencváros és némi meglepetésre a Diósgyőr együttese állhatott fel a dobogóra. A Magyar Népköztársasági Kupa döntőjét a Rába ETO csapata nyerte, miután Szabó Ottó góljával, 1–0 arányban legyőzték a Ferencvárost a Népstadion hatezer nézője előtt.²³

Az 1979–1980-as szezonban tovább folytatódott a fővárosi csapatok hegemoniája. Az őszi fordulók után a Honvéd nyújtotta a legjobb teljesítményt. Tichy Lajos csapata 17 mérkőzésből 23 pontot gyűjtött. A szezonvégi elszámolásnál a kispesti csapat 48 bajnoki pontot szerezve lett magyar bajnok. Érdekesség, hogy a 18 csapatos bajnokságban eddig nem lehetett ilyen kevés szerzett ponttal a bajnoki címig eljutni. Az 1976-tól 1980-ig terjedő időszakban a négy nagy fővárosi klub térnyerése tovább erősödött, hiszen 1976-ban az FTC, 1977-ben a Vasas, 1978-ban és 1979-ben az Újpesti Dózsa, míg 1980-ban a Budapesti Honvéd hódította el a bajnoki címet. A dobogó két alsóbb fokán ebben a szezonban az Ú. Dózsa és a Vasas osztozott. A Magyar Népköztársasági Kupa azonban ismét vidékre került, miután a DVTK a veszprémi döntőben 3–1-re legyőzte a Vasas gárdáját.²⁴

Az 1980–1981-es bajnokságban a szezon elején még esélytelennek tartott Ferencváros okozta a legnagyobb meglepetést. Ebben a kiírásban fordult elő először, hogy az egyesületeknek 20 fős keretből, illetve ifjúsági korú tehetségből és néhány a „méltányossági keretbe” felvett játékosból kellett gazdálkodnia a szezon során, így ebben az idényben a korábinál kevesebb, mindössze 388 játékos lépett pályára az élvonalban. A végelszámoláskor az 51 bajnoki pontot gyűjtő Ferencváros mögé a Tatabányai Bányász együttese zárkózott fel, története során először ezüstérmet szerezve a hazai pontvadászatban. A harmadik helyen a Vasas együttese zárt, amelyik június 21-én a DVTK-t legyőzve megszerezte a bajnoki bronzérem mellé a Magyar Népköztársasági Kupa elsőségét is.²⁵

A korszak magyar labdarúgásának nemzetközi megítélése tekintetében fontos, hogy felszínesen összegezzük a klubcsapataink nemzetközi kupákon való szereplését is, illetve említést tegyünk a külföldön munkát vállaló játékosok karrierjének indulásáról.²⁶

²² Népsport, 1981. november 1.

²³ Dénes–Sándor–B. Bába, 2015. 310–313.

²⁴ Uo. 335–337.

²⁵ Uo. 359–363.

²⁶ 1979. augusztus 17-e után vált érvényessé az MLSZ rendelete, amely lehetőséget nyújtott szocializmus-

Az Újpesti Dózsa az 1978–1979-es Bajnokcsapatok Európa Kupa sorozatában már az első fordulóban elvérzett a csehszlovák Zbrojovka Brnóval szemben. A Kupagyőztesek Európa Kupájában a Ferencváros a második fordulójáig jutott, miután a svéd FF Kalmar kiverése után az 1. FC Magdeburg idegenben lőtt góljával megállította a zöld-fehéreket. Az MTK csapata az UEFA kupában a temesvári Politechnika ellen vérzett el már az első fordulóban. A Bp. Honvéd viszont kitűnően szerepelt ugyanebben a sorozatban, hiszen a török Adanaspor és az előző fordulóban az MTK-t búcsúztató Politechnika Timisoara után a világhírű Ajax Amsterdamot is búcsúztatta az UEFA-kupában. A legjobb nyolc között azonban a nyugatnémet MSV Duisburg már túl erősnek bizonyult Tichy Lajos alakulatának, és a hazai vereség után az idegenbeli győzelem is csak sovány vigaszt nyújthatott a kispestiek számára. Idegenben lőtt góllal a németek jutottak a legjobb négy közé.²⁷

Az 1979–1980-as szezonban a BEK-ben a Dózsát az első fordulóban ismét egy csehszlovák csapat ütötte el a továbbjutástól, ezúttal a Dukla Praha. Az UEFA-kupában a Ferencváros a Lokomotiv Szófiával szemben vérzett el. A DVTK szintén az UEFA-kupában a bécsi Rapid kiverése után a skót Dundee Unitedet búcsúztatta kettős győzelemmel, a harmadik körben azonban a nyugatnémet Kaiserslautern, a diósgyőri 0–2 után, hazai pályán 6–1-re verte a borsodiakat, kettős győzelemmel továbbjutva. A KEK-ben a Rába ETO-t a későbbi negyeddöntős Juventus búcsúztatta egy erősen „véleményes” mérkőzésen.²⁸

Az 1981–1982-es szezon BEK-sorozatában a Bp. Honvéd képviselte a magyar színeket. A máltai FC Valetta legyőzése nem okozott gondot a kispestieknek, a kupainduláshoz szükséges selejtező mérkőzésen. Az első fordulóban már egy igazi európai nagycsapat volt a Honvéd ellenfele, de Tichy Lajos együttese Bodonyi Béla és Nagy Antal góljaival 2–0 arányban győzött Lisszabonban a Sporting ellen. Hazai pályán megismételve a bravúrt – Dajka László góljával – szintén diadalmaskodtak. A következő fordulóban a Real Madrid jutott ellenfélül a kispestieknek. A madridi 1–0-ás reményt keltő vereség után azonban a királyi gárda Budapesten is győzni tudott 2–0 arányban, így a Honvéd búcsúzni kényszerült a további kupaküzdelmekről. A KEK-ben a DVTK a skót Celtic, az UEFA-kupában a Vasas a portugál Boavista, míg szintén az UEFA-kupában az Újpesti Dózsa a Real Sociedad ellen vérzett el már az első fordulóban.²⁹

„Túlzás nélkül állíthatjuk, hogy 1979. augusztus 17. mérföldkő lett a magyar labdarúgás történetében. Akkortól vált érvényessé az 1947 óta az első, a szocializmusból törvényesen a profi világba kiengedett magyar válogatott játékos szerződése.” – írja Dénes Tamás a *Szocialista profizmus* című tanulmányában. A szocialista „félprofizmusból” először legálisan kiserződött idegenlégiósunk Bálint László volt, aki az OTSH-n keresztül a belga FC Bruges csapatához igazolhatott, és mindjárt az első kint töltött idényében bajnoki címig jutott csapatával.³⁰ 1980 nyarától, újabb három játékos szerződhetett legálisan külföldre. Fazekas László és Müller Sándor Belgiumba, míg a diósgyőri Salamon József a

ból törvényesen a profi világba kiserződő magyar válogatott játékosok számára, hogy nyugaton próbálják a karrierjüket folytatni.

²⁷ Dénes–Sándor–B. Bába, 2015. 326–328.

²⁸ Uo. 351–352.

²⁹ Uo. 375–376.

³⁰ Dénes–Sándor–B. Bába, 2015. 348–349.

görög PAOK Szalonikihez. A szezon végén Bene Ferenc Finnországba, Dunai II Antal és Pusztai László Ausztriába szerződhetett.³¹

„Közép-Európa egyik legszebb sportlétesítményét, a Rába ETO stadiont 1977 júniusában az Úttörő Olimpia országos döntőinek megnyitójával avatták fel. A színpompás eseményen telt ház volt, 24 ezren foglaltak helyet a lelátókon.” – írja Pálfalvi Gábor a *Futball láz* című könyvében.³² Az 1978–1979-es bajnokságot a győri csapat a Pécsről szerződtetett rutinos trénernek számító Kovács Imre vezetésével kezdte meg. Ebben az évben győriek a népköztársasági kupa megszerzése mellett a jónak mondható hatodik helyen végeztek a bajnokságban. A szezonvégi értékeléskor így írt a *Népsport* a csapatról: „Kezdetben Kovács Imre is sokat kesergett a szűk és szürke játékosállomány miatt, de amikor végérvényessé vált, hogy a »főzéshez« nem bővül a »nyersanyagválaszték« gyorsan felismerte az egyetlen lehetőséget: bátran nyúlt a saját »terméshez«, az utánpótláshoz.”³³

Az 1979–1980-as szezont jól kezdték a győriek, a nyolcadik forduló után a csapat a dobogó harmadik fokáról várta a folytatást. Közben a nemzetközi porondon is bemutatkoztak. Október 3-án a KEK-ben a Juventus gárdáját fogadták. A torinói 2–0-s vereség után Győrben már a 23. percben ledolgozták a hátrányukat. A 48. percben a győri Pozsgait Muro spanyol játékvezető kiállította, egy törlesztés után. Ezt követően az olaszok az 52. percben Causio góljával szépítettek. Ez maradt a végeredmény is, így az ETO 22 ezer néző előtt búcsúzni kényszerült a kupától. Pozsgai kiállítása egyébként nagy vihart kavart Győrben, és némileg szembeállította a csapat vezetőségét Kovács Imre edzővel. Pozsgait tízezer Ft-ra büntették a klubon belül. A határozatot a játékos nem volt hajlandó átvenni Koós László pályaedzőtől, így később Szánier János, Kovács Imre és dr. Tóth Lajos a csapat előtt adta át azt Pozsgainak. A játékos ezúttal sem vette át a határozatot, hanem „minősíthetetlen hangnemben” bírálta a szakosztály vezetését. A szabálytalanságot a fegyelmi bizottság hatáskörébe utalták. „Az október 5-i rendkívüli szakosztály-vezetőségi ülésen én javasoltam a tízezer Ft-os büntetést. Az azt követő fejleményekkel azonban már nem lehetett egyetérteni.”³⁴ – írja Görgényi István egykori kiváló vízilabdázó az „Itt a piros, hol a piros” című könyvében, Kovács Imrere, a csapat akkori trénerére utalva. Az őszi szezon végén felmerült Kovács Imre távozásának lehetősége, de ezt Szánier János cáfolta. „Sem a Rába ETO vezetése, sem pedig Kovács Imre nem kívánja, hogy az 1981. július1-ig szóló szerződést felbontsák. Az ügyvezető elnök és a szakvezető is hangsúlyozta, hogy a jobb eredmények eléréseért mindent megtesznek.”³⁵ A csapat a szezon végére a tizenharmadik helyre süllyedt vissza a tabellán.

³¹ Az 1981–1982-es szezonban már egy sor magyar játékos szerepelt a belga élvonalban, többek közt Kocsis István, Tóth András, Mucha József, Martos Győző és Kozma Mihály mellett az országot illegálisan elhagyó Magyar István játszott Belgiumban. Mindeközben több, az országot disszidensként elhagyó magyar játékos is szerepelt szerte a világban. Ladinszky Attila és Kú Lajos Belgiumban – majd később Kú Észak-Amerikában és Ausztriában –, Harsányi László, Hegyi Gyula, Horváth József, Kottán György, Molnár Tibor, Krémer Károly, Strenicer Jenő, Tarnóczi Sándor, Tóth Zoltán, Visnyei Gyula pedig az Egyesült Államok (NASL) bajnokságában kereste a kenyerét.

³² Pálfalvi, é. n. 14.

³³ *Népsport*, 1979. július 11.

³⁴ Görgényi, 1985. 98.

³⁵ *Népsport*, 1979. december 6.

Az 1980–1981-es kiírásban a Rába ETO előző évi szerepléséhez képest valamit javított, és a 11. helyen zárta a bajnokságot. Közben a közönség fokozatosan elpártolt a csapat mellől, ezt az is mutatja, hogy a szezon utolsó hazai mérkőzésére – a Dunaújváros ellen – már csak 1500 néző váltott jegyet. *„Szereplésünk nem volt kiegyensúlyozott. Az összes 20 mérkőzésen csak 15, tavasszal 14 találkozón 16 pontot gyűjtöttünk. Minden területen léptünk valamit előre, de jelentősebb mértékben csak az idegenbeli mérkőzéseinken alkalmazott taktikai és várt játékfegyver valósult meg (...) Átlagon felüli teljesítményt Magyar, Hannich és Onhausz nyújtott. Elégedetlen vagyok Pölöskei, Póczik és Palla teljesítményével, hisz amit nyújtottak, annál jóval többre képesek. Vegyes benyomást keltett Csonka, Pardavi és Szabó.”* – foglalta össze a szezonbeli szereplést a vezetőedző.³⁶ A bajnokság lezárását követő időszakról Szániel János a Rába ETO akkori ügyvezető elnöke a következőt nyilatkozta Pálfalvi Gábornak: *„Felmerült a gondolata annak, hogy esetleg még egy évre meghosszabbítjuk Kovács Imre vezetőedző szerződését, ezt a csapatkapitánnyal is megbeszéltük. Végül mégis úgy döntöttünk, az ő egyéni és a csapat érdekének is jót tesz, ha szerződés hosszabbításra nem kerül sor.”*³⁷

A Népsport június 24-i számában jelent meg egy cikk arról, hogy Kovács Imre nem marad Győrben, és mindeközben Verebes József is távozik a Videoton kispadjáról: *„Újabb edzőváltásról kaptunk hírt. Kovács Imre, a Rába ETO vezető edzője távozik Győrből, hároméves szerződése lejárt. Verebes Józsefet egyéves szerződése a Videotonhoz köti, de az egyesület és a vezető edző kölcsönösen megegyezett a szerződésbontásban. Indok: a csapat menedzselésével kapcsolatos kérdésekben nem tudtak szót érteni. A csapat új vezető edzője: Szentmihályi Antal.”*³⁸

Verebes szerződésbontása a Videotonnál egy jól sikerült bajnoki szezon után következett be. A székesfehérváriak az 1980–1981-es bajnokságban a 4. helyen végeztek úgy, hogy ősszel elsőként fordultak a tavaszi idényre. Az eseményekre Verebes így emlékezett, a Koltay Gáborral készült beszélgetés során: *„(...) hiszen fél év után, amikor mindenkit megvertünk és az első helyen voltunk, többen megkérdezték a csapatból, hogyan lehet, hogy a 14. helyezett több prémiumot kap, mint mi. Mondtam, hogy be kell menni a vezérigazgatóhoz. (...) Sajnos, a beszélgetés nem volt előkészítve, mi teljesen jogosan a felmutatott eredmény után kértünk. Nem értünk el semmit, erkölcsileg megsemmisültünk. (...) Egyéves szerződés volt, ezt felbontottuk, mert pontosan tudtam, hogy a következő évben, mint motiváló tényező én már nem leszek elég ahhoz, hogy ugyanilyen, vagy még jobb eredményt tudjunk elérni.”*³⁹ A győri vezetők még a szezon befejezése előtt elkezdtek tárgyalásokat több neves szakemberrel. Kovács Ferenc volt az első számú jelölt, ám őt még érvényes szerződés kötötte a DMVSC csapatához, csakúgy, mint az egykori szövetségi kapitányt, Lakat Károlyt Tatabányához. Szócs János, a PMSC trénera Győr helyett Zalaegerszeget választotta következő állomás helyéül, míg Hidegkúti Nándorral, az egykori győri sikeredzővel az anyagiakban nem tudtak megállapodni. Ezek után kezdődtek meg a tárgyalások az akkor mindössze 40 éves Verebes Józseffel. Végül a tréner 1981. július 13-án költözött Győrbe, miután aláírta az új szerződés-

³⁶ Népsport, 1981. június 21.

³⁷ Pálfalvi, é. n. 15.

³⁸ Népsport, 1981. június 24.

³⁹ Koltay, 1987. 63–64.

sét.⁴⁰ „Szakmai hozzáértése, tett- és bizonyításvágya ismert volt, mint ahogy az is: a 'nehéz edzők' kategóriájába tartozik. Végül is, amikor kölcsönösen egyeztettük elvárásainkat és ígéreteinket, kétéves szerződést kötött vele az egyesület.”⁴¹ – nyilatkozta Szánier.

Verebes József július 13-án megtartotta az azóta legendássá vált székfoglalóját: „Jól jegyezzék meg – mondja –, mindent el tudok viselni, csak a gyáva játékosokat nem. A Rábánál nem ismerek jobb csapatot jelenleg.”⁴² Így emlékezett erre a történetre Hajszán Gyula, a csapat játékosa: „Bejött az öltözőbe és kijelentette, hogy ennél a csapatnál nincs jobb Magyarországon. Persze neveltünk rajta. De aztán két évig igaza lett.”⁴³ A csapat akkori állapotára jellemző volt, hogy Póczik József fél éve sérüléssel bajlódott, el akarták cserélni, Mile Sándor már öregnek számított, Glázer Róberttel együtt. A fiatal Pölöskei Gábor akkor igazolt a Ferencvároshoz, a Videotonból Győrbe került Burcsa Győző pedig már a csapattal edzett, de fél évig még nem játszhatott az átigazolását övező viták miatt.

Az első bajnoki fordulóra 1981. augusztus 14-én került sor. A Verebes József vezette Rába ETO csapata az élvonalbeli újonc Ózdi Kohász otthonába látogatott. 15 ezer szurkoló fogadta Borsodban a győrieket. „Órákkal a mérkőzés megkezdése előtt valóságos népvándorlás volt Ózdon (...) Vagy 15 ezren ülhetek már a lelátón, amikor dr. Almásy József az OKSE társadalmi elnöke, a gyár vezérigazgató helyettese köszöntötte a közönséget, átadva rendeltetésének az új pályát.”⁴⁴ A vendégek, a Kiss-Csonka, Hlagyvik, Hannich, Magyar-Pardavi, Mile, Póczik-Szabó O., Gyurmánczy, Hajszán összeállítású csapattal kezdtek. Csereként szóhoz jutott még Glázer és Onhausz is. A mérkőzést 3–1-es félidő után 4–3-ra az ózdiak nyerték. A mérkőzés után Verebes így értékelt a *Népsport* hasábjain: „Ennyi helyzetet büntetlenül nem lehet kihagyni, »úttörő gólokat« kaptunk.”⁴⁵ A találkozó érdekessége volt, hogy akkor még a későbbi középpályás Hannich Péter beállást játszott, Pardavi Károly pedig jobboldali középpályásként szerepelt.

Augusztus 22-én került sor a hazai bemutatkozásra a Tatabányai Bányász ellen Győrben, ahol 9 ezer néző tekintette meg élőben a mérkőzést. Időközben megoldódott Szentés Lázár átigazolása – a ZTE csak hosszas huzavona után adta ki a labdarúgó játékjogát –, így ő ezen a találkozón debütált a Rábában. Nem is akárhogyan! Három gólt szerezve nyolcas osztályzatot kapott a *Népsport* tudósítójától. A középcsatár egyébként ezen a mérkőzésen izomhúzódással játszotta végig a kilencven percet. „Az 5-3 arányú győri győzelemmel a Tatabánya ritka sorozata szakadt meg, ugyanis 1980. december 13-a óta nem kapott ki.”⁴⁶

„Győrrött, régen látott, élvezetes, jó iramú, eseményekben és gólokban gazdag, küzdelmes mérkőzést hozott a két szomszédvár találkozója.” – írta Havasréti Béla, a *Népsport* győri tudósítója.⁴⁷ „Nagyszerű mérkőzésen igen erős ellenfelet győztünk le.” – lelkendezett Verebes a meccs után.⁴⁸ A másnapi *Népsportban* már többet megtudhatunk a Verebes

⁴⁰ Pálfalvi, é. n. 16–17.

⁴¹ Koltay, 1987. 69.

⁴² Pálfalvi, é. n. 18.

⁴³ Koltay, 1987. 155.

⁴⁴ *Népsport*, 1981. augusztus 15.

⁴⁵ *Népsport*, 1981. augusztus 15.

⁴⁶ Pálfalvi, é. n. 23.

⁴⁷ *Népsport*, 1981. augusztus 23.

⁴⁸ *Népsport*, 1981. augusztus 23.

féle új játékrendszeréről: „Kértem a szoros emberfogást, a sok mozgást, a letámadásos játék alkalmazását, a töretlen küzdőszellemet.”⁴⁹ Ezt követően, a Szeged elleni idegenbeli 4–1-es sikerre a közvélemény is felkapta a fejét. Szeptember 2-án már a mérkőzés után nyilatkozta Verebes: „Megpróbáltam elhitetni a játékosokkal: igenis képesek végrehajtani az újat, az előremutatót. Az eredmények, úgy hiszem, igazolják, hogy sikerült...”⁵⁰

A következő játéknapon a ZTE hazai legyőzése azt jelentette, hogy a csapat négy forduló után 15 rúgott góllal a tabella élére került. Ezt a mérkőzést követte az első fiasco. Szombathelyen 12 ezer néző előtt a Haladás kiütötte a győriekeket. A mérkőzés után Verebes sokatmondóan nyilatkozott: „Kilenc emberrel nem lehet mérkőzést nyerni.”⁵¹ Az összecsapáson mérsékelt teljesítményt nyújtó Kiss kapus és Onhausz végleg leírta magát az edzőnél. A csapat vezetői új hálóőr után néztek, és a Vasas elleni soron következő bajnokin szeptember 12-én már a második számú hálóőr, Palla Antal védte az ETO kapuját. Ezen a mérkőzésen a győriekek kényszerű megoldásként tovább változtattak hadrendjükön. Három védővel, négy középpályással és három támadóval játszottak. A formaingadozással küszködő Onhausz helyett Csonka játszott középhátvédet. A csapatban egyébként Glázer Róbert és Magyar Lajos a 275., míg Csonka Gyula a 100. bajnoki mérkőzését játszotta aznap. A találkozón Zombori Sándor góljára a győriekek Hajszán, Hannich és Glázer góljaival válaszoltak, így 3–1-es győzelmet arattak. „Az első féldőben nagy hibaszázalékkal játszottunk. A szünet után óriási akarttal küzdött a gárda, és ez ellen a Vasasnak nem volt orvossága.”⁵² – nyilatkozta Verebes a meccs után.

A következő bajnoki mérkőzésen ismét új kapus mutatkozott be a győriekeknél, Kovács László személyében. Kovács hosszú átigazolási bonyodalmak után kerül Győrbe: „Másfél esztendő kényszerű-törvényszerű mérkőzésszünetet követően állt újra kapuba a Videoton egykori többszörös válogatott játékosa, miután már-már tengeri kígyóvá bonyolódó átigazolási ügyének végére pont került.”⁵³ A mérkőzést az ETO egyébként két lesnek tűnő góllal 3–1-re elveszítette. „A második újpesti gólt kétszeres lesállás előzte meg, ezzel ment el a mérkőzés...”⁵⁴ – mondta Verebes a találkozót követően.

1981. október 4-én presztízsmérkőzés következett Verebes számára, hiszen hazai pályán a mester egykori csapatát, a Videotont fogadták. Pardavi és Glázer sérülése miatt ezen a mérkőzésen is változtatni kellett az összeállításon, és a fiatal Szijjártó került be a csapatba a beállós posztján. 12 ezer néző előtt a hazaiak gólparádét rendeztek. Hajszán, Hannich, Szabó Ottó, illetve Szentés két góljával, 5–1-re legázolták a Videotont. A mérkőzés után Verebes a rá jellemző könnyedséggel nyilatkozta: „Ezen a mérkőzésen én csak nyerhettem – és nyertem is!”⁵⁵

⁴⁹ Népsport, 1981. augusztus 24.

⁵⁰ Népsport, 1981. szeptember 2.

⁵¹ Népsport, 1981. szeptember 6.

⁵² Népsport, 1981. szeptember 13.

⁵³ Népsport, 1981. szeptember 28.

⁵⁴ Népsport, 1981. szeptember 28.

⁵⁵ Népsport, 1981. október 5.

Egy nem várt vereséget hozott a folytatás Budapesten a Volán ellen, majd Nyíregyházán az utolsó percben kapott góllal játszott döntetlent az ETO. *„Tíz másodperc alatt elvesztettünk egy pontot”*⁵⁶ – summázta Verebes a nyíregyházi mérkőzés után.

Október 24-én a DVTK látogatott Győrbe, ahol a hideg időjárás miatt alig 4 ezer néző váltott jegyet a mérkőzésre. A találkozót 7–1 arányban nyerte az ETO úgy, hogy Hannich Péter egymaga három gólt szerzett. Ezt követően november elején, Csepelen győzött a Rába, majd a hónap 12-én a Békéscsabát fogadta Győrött. A csabaiak a mezőnyből egyedülként pontot raboltak az indiszponáltan játszó ETO-tól. *„A Békéscsaba ezúttal azt játszotta, amit ilyen helyzetben, egy ilyen mérkőzésen egy csapatnak játszania kell. Területet védtek, valósággal beásták magukat kapujuk előterébe, még a középpályások is beékelődtek a védőfalba, s a győri támadások idején Pásztor is hátrahúzódott és zavaró »repüléseket» végzett.”*⁵⁷ – írta a Népsport a békéscsabai siker receptjének kulisszatitkairól. *„Nagy hibaszázalékkal játszottunk.”*⁵⁸ – foglalta össze a mérkőzésen látottakat Verebes József.

A Békéscsaba elleni döntetlen után a győriek vereséget szenvedtek egy szoros mérkőzésen Debrecenben, így az őszi szezon 14. fordulója után a hatodik helyről várták a folytatást. A debreceni mérkőzésen mutatkozott be a vendégek új középpályása, Burcsa Győző. November 25-én a Ferencváros csapata látogatott a Kisalföldre, ahol Szabó Ottó két góljával nyertek a hazaiak 15 ezer szurkoló előtt. 1981. november 28-án, a következő fordulóban Pécsen játszott először az ETO abban a klasszikus felállásban, amelyiket azóta is *„Aranycsapat”* névvel illetnek Győrben. A Kovács–Csonka, Hlagyvik, Mile, Magyar–Hannich, Póczik, Burcsa–Szabó, Szentes, Hajszán összetételű együttes 2–1-re győzte le a pécsieket. Az őszi szezon utolsó mérkőzését december 2-án játszotta a Rába hazai pályán, ahol a Bp. Honvéd csapatát verték 1–0 arányban. Ez volt egyébként a 65. Rába–Bp. Honvéd mérkőzés. A 22 Honvéd győzelem mellett a győriek mindössze 14-szer tudtak nyerni, legutoljára az 1973–1974-es szezonban.⁵⁹ A másnapi a sportújság *„A győri 1–0 kulisszatitkai”* című írásában Verebes így elemezte a győzelemhez vezető utat: *„Számítottam arra, hogy a kispestiek négy középpályással játszanak, ezért külön kértem a széleken való támadásvezetéseket, a Honvéd-középpályások és védők mögé kerülés kierőszakolását, a labda nélküli sok mozgást, a tudatos váltások alkalmazását.”*⁶⁰

1981 telén három tavaszi mérkőzést hozott előre a Magyar Labdarúgó Szövetség a közelgő világbajnokságra való készülődés miatt. December 5-én a győriek gólparádét rendeztek az Ózdi Kohász ellen. 6 ezer néző előtt Szentes három, Burcsa kettő, illetve Magyar, Szabó, Hajszán és Hannich góljaival 9–2-re ütötték ki a borsodiakat. December 7-én a sportlap tudósítója Szentes Lázárt kérdezte arról, hogy mi a titka a csapat gólrészekenységének. *„Nálunk nemcsak mi, csatárok, hanem a középpályások is, sőt a szélsőhátvédek is a támadásokat segítik. Aztán ha ellenfeleink, mint legutóbb az ózdiak, elkövetik azt a hibát, hogy kitámadnak, mi azonnal résen vagyunk. Ha teret kapunk, kihasználjuk, támadásban számbeli fölénybe kerülünk.”*⁶¹ Gól nélküli döntetlennel ért véget a Tatabánya elleni

⁵⁶ Népsport, 1981. október 18.

⁵⁷ Népsport, 1981. november 12.

⁵⁸ Népsport, 1981. november 12.

⁵⁹ Népsport, 1981. december 3.

⁶⁰ Népsport, 1981. december 4.

⁶¹ Népsport, 1981. december 7.

találkozó december 12-én. A dunántúli örökrangadó – ahogyan a *Népsport* beszámolt róla – igazságos döntetlennel zárult. December 16-án ért véget a hosszúra nyúlt szezon. A győriek ezen a napon ismét gólparádét rendeztek, ezúttal a SZEOL AK volt a szenvedő fél. A mérkőzés 8–0-s hazai győzelemmel ért véget. Verebes a Győrben megvalósított holland stílusban látta siker kulcsát: „*Ez a hollandos ízű játék speciális, labdás foglalkozásokat igényel. Gondolom mindenki látta, hogy a mérkőzéseken mennyit futnak a játékosok, hogy a labdával is milyen gyorsak.*”⁶² Ahogyan a *Népsport* karácsonyi számában is mondja: „*Nos a Rábának kialakulóban van egy új arca, egy olyan játékmódja, amelyet akkor is fel lehetne ismerni, ha a csapat történetesen nem zöld színű mezben játszana.*”⁶³

„*Derűs idény Győrről*” címmel jelent meg a *Népsport* 1982. január 9-i számában Szániel János értékelése a tavaszi szezon elvárásairól: „*Továbbra is nagyon jól akarunk szerepelni, s az a célunk, hogy jogosultságot nyerjünk valamelyik nemzetközi kupában való indulásra. Erre kétféleképpen van lehetőségünk. Vagy az első három között végezni, vagy megnyerni az MNK-t. Ez a kettős cél szabja meg a további feladatainkat.*”⁶⁴ A *Népsport* szokásos „posztontkénti” rangsorában – amit a szezon közbeni átlagosztályzatokból állítottak össze – a középső középpályások között Póczik József, míg a középcsatárok között Szentés Lázár végzett az élen a hazai mezőnyben. Póczik egyébként a hosszúra nyúlt szezon során 20 mérkőzésen 1756 percet játszott új szerepkörében, kitűnően védekezett, és remekül támadott. Az őszi folyamán középpályás létére hat gólt szerezve igazi karmesterré nőtte ki magát. A csapat sikereire az is jól rávilágít, hogy ismét igény mutatkozott arra, hogy újraalakuljon az ETO Baráti Kör. A szervezést a megye és a város gazdasági, politikai vezetői egyaránt támogatják – számolt be róla a *Labdarúgás* című havilap. „*Első ténykérdésként – a régműlthoz hasonlóan – a városban egy szervező irodát kívánnak nyitni, ahol a tagdíjakat fizethetik be a szurkolók, és itt szerezhetik majd be a Rába ETO egyéb propaganda- és tájékoztató anyagait, kiadványait és emléktárgyait.*”⁶⁵

A bajnoki szezon tavaszi rajtja Zalaegerszegen indult a győriek számára. Tíz autóbussznyi vendégszurkoló kísért el a csapatot, kitűnő hangulatot teremtve. Némi meglepetésre a gárda a támadók gólképtelensége miatt 1–0-s vereséget szenvedett. „*A második 45 percben, mindkét csapat óriási akarattal játszott, csak úgy szikrázott a pálya a kemény beleme-nésektől, de le kell szögezni, durvaságról szó sem volt!*”⁶⁶ – írta a *Népsport* a meccs utáni értékelésében. Ennek némileg ellentmond Verebes másnapi nyilatkozata a sportújság hasábjain: „*Ha a játékevezetők megengedik, amit Szentessel és általában a játékosaimmal műveltek, néhány hét múlva nem lesz épkézláb játékos a pályákon.*”⁶⁷ Verebes verbális bajvívása – az újpesti vereség után, amikor két lessgólt kért számon a bírókon – tovább folytatódott a játékevezetőkkel szemben.

A klub történetének 1000. NB I-es mérkőzését az ETO a Haladás ellen vívta 12 ezer néző előtt Győrben. Az ősszel elszenvedett súlyos vereség miatt a győrieknek különösen fontos volt ez a mérkőzés. A Győr sok kétséget nem hagyva sima 3–0-s győzelmet ara-

⁶² Pálfalvi, é. n. 35.

⁶³ *Népsport*, 1981. december 24.

⁶⁴ *Népsport*, 1982. január 9.

⁶⁵ *Labdarúgás*, 1981. augusztus 15.

⁶⁶ *Népsport*, 1982. február 28.

⁶⁷ *Népsport*, 1982. március 1.

tott. Március 6-án, a Vasas vendégeként 1–1-es döntetlent értek el úgy, hogy Hannich Pétert törlesztésért Bártfai játékezőt a 85. percben leküldte a pályáról. Ez nem ígérkezett jó ómennek a soron következő hazai bajnoki előtt a győriek számára, amelyen az egyik legnagyobb fővárosi rivális, az Újpesti Dózsa volt a vendég. 16 ezer néző fogadta a fővárosiakat a Kisalföldön, annak ellenére, hogy a televízió élőben közvetítette a mérkőzést. A rangadó előtti hangulatról így írt Pálfalvi Gábor: *„Az ünnepi matinéra másfél órával a kezdés előtt megindult a szurkolók áradata. Újpesti és győri fiatalok dobokkal, kereplőkkel és zászlókkal felszerelve, hangpárbajt vívtak a Lenin úton.”*⁶⁸ A mérkőzést az ETO nyerte 2–0-ra, és még azt a luxust is megengedhették maguknak a hazaiak, hogy Burcsa és Hajszán góljai után a hajrában Szentes tizenegyest hibázzon.

Március 20-án a Rába az éllovas Videoton otthonába látogatott. Ez a mérkőzés többek számára – az eredményen kívül is – presztízssértékkal bírt. Burcsa Győző viharos távozása Székesfehérvárról, valamint az, hogy pár hónappal azelőtt Verebes József még a fehérváriak mestere volt, tovább fokozták az érdeklődést. 15 ezer néző tekintette meg a helyszínen a vidéki rangadót. A tribünön helyet foglalt Szepesi György MLSZ-elnök és Mészöly Kálmán szövetségi kapitány is.⁶⁹ Csongrádi Ferenc két góljával a Videoton már a 9. percben kétgólos előnyre tett szert, amin Hannich a 30. percben értékesített büntetőjével tudott egy kicsit kozmetikázni. Hannich a 41. percben a Szentes lökéséért megítélt büntetőt viszont elhibázta, nem úgy, mint Mile, aki a 73. percben egy újabb tizenegyesből egyenlített, így beállítva a 2–2-es végeredményt. A találkozó iramáról mindennél többet mond a Fehérvárra látogató szövetségi kapitány mérkőzés után tett nyilatkozata: *„Ezért a mérkőzésért érdemes volt lejönni Székesfehérvárra.”*⁷⁰ A zalaegerszegi találkozó után újra előjött a túlzottan kemény, már-már durva játékról megjelenő diskurzus. Ezúttal Szentmihály Antal, a fehérváriak trénera fakadt ki: *„Arra igazán nem számítottam, hogy saját pályánkon összerugdossák játékosainkat. Úgy látszik, felül kell bírálnom azokat az erkölcsi normákat, amelyeket a csapat elé állítottam, mert így mi hátrányos helyzetbe kerülünk.”*⁷¹ Két sikeresen megvívott rangadó után a Volán és a Nyíregyháza legyőzése hazai pályán nem okozott gondot a győrieknek. A közlekedéseket 4–2-re, a NYVSC-t 3–1-re verték. A Volán elleni mérkőzés után az ETO átvette a vezetést a bajnoki tabellán.

Mindeközben a *Népsport* „*Vitatkozzunk rajta!*” című rovatában egy hosszú írás jelent meg Borbély Pál tollából. Ez azért is fontos, mert a korszak átigazolási és az utánpótlás-nevelési kérdéseiről tudunk meg belőle többet. (A győrieket a következő szezonban ez a kérdés mélyen érintette, hiszen a közelgő BEK-szereplés előtt nem tudták kellőképpen megerősíteni csapatukat, amiért többen és több fórumon az MLSZ-t tették felelőssé.) A nyugati profi világgal kapcsolatos összehasonlításának kontextusában írja a szerző: *„Aki nem tud dollár tízezekért tehetségeket eladni, az csödbe megy... Magyarországon ezzel szemben jó néhány területi csapat bázisának több sportra fordítható pénze van, mint az NB I bajnokjelöltjeinek.”*⁷² Ezzel a mondattal a szerző utalást tett arra, hogy nyugaton az egyesületek valamilyen szinten önfenntartók, és nem függenek az államtól vagy az álla-

⁶⁸ Pálfalvi, é. n.38.

⁶⁹ Uo. 40.

⁷⁰ Népsport, 1982. március 21.

⁷¹ Népsport, 1982. március 22.

⁷² Népsport, 1982. április 10.

mi pénzekkel sáfárkodó bázisvállalatoktól. Érdekes, hogy bizonyos egyesületek „erőből” való igazolásait – amelyek sokáig jellemezték a sportági mezőben való, sok esetben politikai súlyukat – a múlt távoli eseményének tekintette: *„A felszabadulás után évekig magas rangú patrónusok segítették az élcsapatok megerősödését. Ez a gyakorlat egyértelmű siker csak egyszer – Kocsiséknak a Bp. Honvédhoz igazolásakor – eredményezett.”*⁷³ Kérdésként merült fel az 1980-as évek átalakuló gazdasági viszonyai mellett, hogy melyik egyesület mennyit tudott áldozni és milyen körülmények között az átigazolásokra. Nem volt mind-egy ugyanis, hogy egy csapat mögött társadalmi bázis állt, vagy pedig egy, az 1980-as évek elejére megerősödött bázisvállalat: *„Többek között létjogosultságát vesztené a Vasas, az MTK-VM, a Bp. Honvéd, az Ú. Dózsa, a PMSC és valamennyi szakszervezeti, tanácsi, azaz kötött anyagi keretből dolgozó szakosztály, és egyáltalán nem biztos, hogy a helyükbe lépők még ennyit is törődnének a neveléssel, a jövőre készülődéssel.”*⁷⁴ – írja a sportlap.

1982. április 10-én a 28. fordulóban a Rába Diósgyőrbe látogatott, és egy gólzáporos mérkőzésen négy gólt rúgva – de ugyanennyit kapva is – döntetlenezett a DVTK gárdájával. Így is lépéselőnybe kerültek a legnagyobb rivális FTC-vel szemben, akik az Üllői úton szenvedtek meglepő vereséget a szombathelyi Haladástól. A 29. forduló után pedig már két pontra nőtt a győriek előnye, miután a Videoton a Békéscsabától, míg az Ú. Dózsa a Debrecenről szenvedett hazai pályán vereséget. A Ferencváros viszont az elmúlt fordulóban elszenvedett hazai fiaskó után legyőzte a Vasast, így újra beszállt a bajnoki címért folyó küzdelembe. A Rába ebben a fordulóban a középmezőnyhöz tartozó csepelieket küldte padlóra 5–0 arányban. December 16. után újra eredményes volt Szentés Lázár, így ő is – Póczik és Hannich társaságában, a győri játékosok közül – meghívót kapott a válogatott Peru elleni felkészülési mérkőzésére.

Április 18-án válogatottunk 2–1-es vereséget szenvedett Perutól. Szentés Lázár újoncként már a mérkőzés első percében góllal hálálta meg Mészöly Kálmán bizalmát. Pálfalvi Gábor az ETO-ról szóló könyvében, némi elfogultsággal így ír erről a mérkőzésről: *„Hannich és Póczik sokszor próbálta támadásba dobni a csatárokat. Elsősorban Bodonyit »tömték« jobbnál jobb labdákkal, de a Honvéd szélsője vagy nem érte el azokat, vagy képtelen volt beadni. A Népstadion Nagyteraszáról úgy tűnt, mintha a győriek gyorsabb ritmus-hoz szoktak volna, s ez bizony rettentően zavarta elsősorban Kisst és Bodonyit.”*⁷⁵

A válogatott mérkőzés után következett a bajnokság 30. fordulója, ahol a Rába nehezen, 1–0 arányban nyert Békéscsabán. *„Győzelmet hozó célfutballal lepjük meg a csabaiaikat.”* – mondta Verebes a meccs előtt.⁷⁶ A mérkőzés képe híven tükrözte az edző szavait, aki a találkozó után így foglalta össze a látottakat: *„Úgy játszottunk, hogy mindenképpen nyerni kell. Ennyivel jobbak voltunk.”*⁷⁷ A fordulóban játszottak egy rangadót is, ahol a Ferencváros 5–0 arányban lelépte az újpestieket, így a 42 pontos Rába mögött 40 szerzett ponttal első számú üldözővé léptek elő.

Április 24-én a DMVSC látogatott Győrbe. Kovács Ferenc csapata szoros emberfogással próbálkozott, azonban ez csak az első húsz percig volt eredményes a taktika, amikor

⁷³ Népsport, 1982. április 10.

⁷⁴ Népsport, 1982. április 10.

⁷⁵ Pálfalvi, é. n. 42.

⁷⁶ Népsport, 1982. április 22.

⁷⁷ Népsport, 1982. április 22.

is Hannich a 21. percben megszerezte a vezetést a győriek számára. A gólt még további hét találat követte, így alakult ki a 8–1-es végeredmény. A Nyilasi vezette Ferencváros továbbra is az ETO nyomában loholt. Ebben a fordulóban 20 ezer néző előtt 1–0 arányban győzték le a Videotont Székesfehérváron – Pogánynak az 56. percben szerzett góljával –, így várva az április 28-án soron következő, mindent eldöntő FTC–Rába rangadót.

„Már előre elkelt minden jegy szerdára, így biztos, hogy telt ház lesz a Rába elleni ütközet!”⁷⁸ – idézte a Népssport Havasi Mihályt a Ferencváros technikai vezetőjét a mérkőzés előtti beharangozóban. „Hiszem, hogy ha most sikerülne legyőznünk a Rába ETO-t, akkor képesek lennénk megnyerni a bajnokságot.”⁷⁹ – mondta a mérkőzés előtt Novák Dezső, a Ferencváros trénera. Győri oldalról dr. Tóth Lajos szakosztályelnök nyilatkozott: „Nyugodtan mehetünk az Üllői útra, hiszen két pont előnyünk van, no és sokkal jobb a gólkülönbségünk, mint a Ferencvárosé. Egy döntetlennel azt hiszem, már páholyban lehetnénk...”⁸⁰ A győrieknél Burcsa Győző sérülése miatt fel kellett forgatni a jól meg szokott kezdőcsapatot, így Mile a középpályán kezdett, míg a védelemben Szijjártó került be. Az Üllői úton a szakadó esőben 30 ezer néző várta a csapatokat. A várható hangulatra mi sem jellemzőbb, mint Kovács József szertáros szavai a győri indulás előtről: „A piros busszal megyünk (...) A másikat féltik a vezetők, hátha összetörik.”⁸¹ Szávó János játékvezetése mellett a következő összeállításban kezdtek a csapatok: Zsiborás–Jancsika, Beles, Rab, Takács–Nyilasi, Ebedli, Pogány–Szabadi, Szokolai, Pölöskei a Ferencváros, míg Kovács–Csonka, Hlagyvik, Szijjártó, Magyar–Hannich, Póczik, Mile–Szabó, Szentes, Hajszán összetételben a győriek. A Fradi Szabadi révén gyorsan vezetést szerzett, a szünetig nem is változott az eredmény. A szünetben Verebes cserére szánta el magát. Csonkát lehozta a pályáról, így Szijjártó lett a jobb hátvéd, Mile a beállós posztján folytatta, és a csereként beállt félig sérült Burcsa elfoglalta a helyét a középpályán. Ezzel a cserével a vendégek edzője a támadásokat kívánta erősíteni. Jó csere volt, hiszen a 49. percben Burcsa góljával egyenlítette ki a hátrányát az ETO. Az 55. percben aztán Szentes megszerezte a győrieknek a vezetést, amit 10 perccel később Szijjártó – egy súlyos védelmi hibát követően – kettőre növelt. A 70. percben az FTC óriási lehetőséget mulasztott el azzal, hogy – a csereként beálló – Koch Róbert buktatása után megítélt tizenegyest Rab Tibor elhibázta. A 73. perben azonban a ferencvárosi Pogány egy szemfüles góllal újra „meccsbe hozta” a Fradit, 3–2-re módosítva az állást. A 84. percben Hajszán Gyula újra kétgólosra növelte a győriek előnyét, amit alig egy perc múlva Ebedli Zoltán ismét egy gólosra csökkentett, így beállítva a 4–3-as végeredményt. Ezzel eldőlt az 1981–1982-es nemzeti bajnokság.

A győrieknél még pályára lépett a mérkőzésen a Milét váltó Glázer, míg a fővárosiaknál Szabadi helyett Mörtel Béla kapott játéklehetőséget a 77. percben.⁸² A mérkőzés után a fergeteges ünneplés közben Verebes József a következőként értékelt: „Nagy boldogság ez. Azt hiszem, bajnokhoz méltóan játszott a csapat, 0–1 után teljesen átvettük az irányítást, s az Üllői úton a volt bajnokcsapat ellen bebizonyítottuk, hogy nem véletlenül rúgtunk ennyi

⁷⁸ Népssport, 1982. április 28.

⁷⁹ Népssport, 1982. április 28.

⁸⁰ Népssport, 1982. április 28.

⁸¹ Pálfalvi, é. n. 48.

⁸² Népssport, 1982. április 29.

gólt.⁸³ Verebes József, akit majd húsz éve mellőztek a Ferencvárosnál, most az Üllői úton érte el élete egyik legnagyobb szakmai sikerét. *„Ki hitte volna, hogy három gólt rúgunk a Rábának és mégis kikapunk! Ez sajnálatos, durva védelmi hibák miatt következett be, főleg Beles és Jancsika hibájából. Kihagytunk egy 11-est is, a Rába jobban játszott, s ezért nem maradt számomra sem más hátra, mint hogy gratuláljak nekik.”*⁸⁴ – foglalta össze gondolatait Novák Dezső, az FTC mestere.

A bajnoki cím sorsa eldőlt, hiszen két fordulóval a pontvadászat vége előtt – a kétpon-tos rendszerben egy győzelem két bajnoki pontot ért – a Rába ETO négy pontos előny-nyel vezetett a Ferencváros előtt. Pontszámában még utolérhette volna a Fradi az ETO-t, azonban a győriek gólkülönbsége lényegesen jobb volt, mint a fővárosi zöld-fehéreké. Az utolsó előtti 33. fordulóra 1982. május 1-jén került sor. A Rába vendége a Pécsi MSC gár-dája volt. A mérkőzés külön érdekessége, hogy a pécsieket az a Kovács Imre vezette, aki egy évvel ezelőtt távozott a Rába kispadjáról. *„Szombaton reggel esős, hűvös, nyirkos idő köszöntött Győrre. Az emberek lelkesedése azonban felforrósította a levegőt.”*⁸⁵ – számolt be lelkendezve a sportújság a mérkőzés előtti hangulatról. A találkozón a pécsiek szerez-tek vezetést Róth Antal révén, amit Hannich a 23. percben kiegyenlített, megszerezve az 1981–1982-es szezon 100. győri találatát. A vezetés megszerzésére az 53. percgig kellett várni győri részről, Ekkor Póczik József lőtt 10 méterről hatalmas erővel a hálóba, ezzel beállítva a végeredményt. Ez a találkozó volt egyébként Magyar Lajos és Póczik József 300., míg Szabó Ottó 200. bajnoki mérkőzése.

A találkozó után Szepesi György MLSZ elnök is gratulált a csapatnak: *„Új szint jelen-tett a Rába ebben a bajnokságban – mondta – Azt a játékot, amit Verebes csapata nyújtott, úgy érzem, hogy nemzetközileg is értékelni lehet már. Több mint 100 gólt rúgni akármilyen bajnokságban óriási teljesítmény. Ha ezt a tetszetős, állandóan rohamozó, gólratörő játékot tudja továbbra is nyújtani a csapat, a BEK-ben megismételheti a 19 évvel ezelőtti sikersoro-zatot.”*⁸⁶

A záró fordulóban Kispesten a Póczikot nélkülöző győriek 1–1-es döntetlent játszo-tak. A Ferencváros ez időben Diósgyőrben döntetlenezett, így a Rába ETO ötpontos kü-lönbséggel nyerte meg a bajnokságot. Verebes így vélekedett a mérkőzés után: *„Egész éves munkánk eredménye a bajnokság megnyerése. A cím mellett sok mindent elértünk még, mi rúgtuk a legtöbb gólt és a gólkirályi cím is a mi játékosunké lett.”*⁸⁷ A harmadik helyet a Tatai Bányász szerezte meg 43 ponttal.

Az ETO a bajnokságban során több mint száz gólt szerzett, ami a magyar bajnok-ságok nyolcvanéves történetében addig csak tizennégy csapatnak sikerült. A szezonban lejátszott tizenhét hazai mérkőzésen 71 gólt szereztek, ami mérkőzésenként 4,18-as átlag-nak felel meg. A 34 forduló összes NB I-es mérkőzését 2 145 000 ember látta, ami mér-kőzésenként 7012-es nézőátlagot jelentett.⁸⁸ A győriek hazai találkozóit átlagosan 10 558 ember tekintette meg a helyszínen, ami azt jelentette, hogy az összes hazai mérkőzésre

⁸³ Népsport, 1982. április 29.

⁸⁴ Népsport, 1982. április 29.

⁸⁵ Népsport, 1982. május 3.

⁸⁶ Pálfalvi, é. n. 56.

⁸⁷ Népsport, 1982. május 6.

⁸⁸ Népsport, 1982. június 12.

179 500 néző volt kíváncsi – az 1980–1981-es szezonban összesen csupán 59 500 néző váltott jegyet a hazai mérkőzésekre, ami 3500-as átlagnézőszámnak felelt meg –, míg idegenbeli fellépéseiket 158 000-en látták. Hazai pályán csak a Békéscsaba ellen vesztettek pontot, így 97%-os teljesítményt nyújtottak. A góllövőlistán a gólkirályi címet szerzett Hannich Péter 22 góllal, egy találattal előzte meg klubtársát, Szentes Lázárt. A többiek közül Hajszán Gyula 15, Burcsa Győző 13, míg Szabó Ottó és Póczik József 10-10 gólt szerzett a szezon során.⁸⁹

A szezon valamennyi mérkőzésén csak Hajszán Gyula és Szabó Ottó szerepelt. Egy-egy mérkőzésről hiányzott Csonka Gyula, Hannich Péter, Hlagyvik Gábor és Póczik József. Két mérkőzést hagyott ki Magyar Lajos, hármat pedig Szentes Lázár. A szezon során a csapatban szerepelt még Koltai István 10, Füzi Géza 24 és Hornyák Béla 54 percet a pályán töltve. Ők a szezon közben távoztak az ETO-tól.⁹⁰ Az idény végi, a *Népsport* általi poszttonkénti rangsorolásnál a jobb hátvédek között Csonka a negyedik 5,666 átlagponttal, a bal hátvédek között Magyar (5,968) az első, míg a középhátvédek között Hlagyvik (5,878) a második helyet szerezte meg átlagpontjai alapján. A jobb oldali középpályások között Hannich (6,151), a középső középpályások között pedig Póczik (6,484) szerezte meg az első helyet a bajnokságban szereplő labdarúgók közül. A baloldali középpályások sorában Burcsa Győző (5,857) harmadik lett, míg a jobbszélsők között Szabó (5,823) az első. A középcsatár poszton Szentes (5,709) a negyedik lett a rangsorolásnál, míg a balszélsők versenyében Hajszán (5,588), a Videotonban futballozó Tieber mögött a második helyet szerezte meg.⁹¹ A spanyolországi labdarúgó világbajnokságra utazó játékosok közé mindössze Szentes Lázárt nevezte Mészöly Kálmán szövetségi kapitány és segítője, Mezey György.

A hazai bajnokságban ekkor a pozíciós játék dominált. A Verebes-féle új rendszer lényege volt, hogy tíz játékos támadott, és tíz védekezett. Nagyon sok támadási variációt ismertek a játékosok, és ahogyan Verebes fogalmazott: „*A sémákra legalább négyféle variációt adtam, s nekik kellett eldönteni, hogy az adott pillanatban éppen melyiket választják.*”⁹² A csapat játérendszerébe illeszkedő lestatikával eleinte nem tudtak mit kezdeni az ellenfelek. Már az ellenfél tizenhatosánál letámadtak a győriek, és ez az agresszív támadó játékmód önálló elem lett a csapat taktikai repertoárjában. Verebes széles taktikai skálán tudta mozgatni a játékosokat. „*A Rába tud védekezést, vegyes védekezést játszani, tud lest, kirohanást, letámadást, kontrát, indítós kombinációs kontrát, felpasszolós kontrát játszani, tud a felállt védelem ellen játszani stb.*”⁹³

A tréner 1978-ban kezdte alkalmazni taktikai elképzeléseit, leginkább az amszterdami Ajax által meghonosított totális futball másolásával. „*Akkor kristályosodott ki bennem az a játék, amelyet 1970-től kezdve az Ajax nagy korszakára lehet visszavezetni. Totális futballt játszottak, ahol a játékfelfogás volt döntő, azaz tíz ember támad, tíz ember védekezik.*”⁹⁴

⁸⁹ Hoffer, 1982. 11.

⁹⁰ Pálfalvi, é. n. 57.

⁹¹ *Népsport*, 1982. május 22.

⁹² Koltay, 1987. 155.

⁹³ Koltay, 1987. 156.

⁹⁴ Uo. 159.

Ezeknek a taktikai elemeknek a kivitelezéséhez olyan játékosokra volt szükség, akik sokoldalúan képzettek, akik képesek kivitelezni minden feladatot támadásban és védekezésben egyaránt. A centerhalf személye adott volt Hlagyvik Gábor személyében. Csonka Gyula és Magyar Lajos korábban szélsőt játszottak, jobb- és balszélsőt, így ez a két labdarúgó csodálatosan illett háttérként ebbe a játérendszerbe. Meg kell említsük, hogy Csonka és Magyar már Kovács Imre vezetése alatt is bemutatkoztak háttérként. A középpályás sor Hannich Péter, Póczik József és Burcsa Győző személyében a magyar mezőny egyik legjobb triója volt. *„A kis Szabó Ottó, a háttér Csonkával olyan szárnyat alkotott, ami egyedülálló volt akkor a magyar labdarúgásban.”*⁹⁵ – lelkendezett Verebes József. A Csonka–Hannich–Szabó-féle jobboldal az adott pillanatban végrehajtott helycseréivel folyamatosan zavarba hozta az ellenfeleket. Ehhez jött még Szentes Lázár középen és Hajszán Gyula a balszálon, aki kitűnő improvizatív készségével kiemelkedett a kor magyar mezőnyéből, nagyszerűen pótolva a Fradiba igazolt Pölöskei Gábort.

A bajnokság megkezdése előtt a cél az 1–8. hely valamelyikének a megszerzése volt. A vagongyár 1 millió forint célprémiumot tűzött ki a csapat számára a teljesítmény függvényében. Amennyiben a gárda a nyolcadik helyen végez, akkor a keretben szereplő húsz játékosnak 400 ezer forint prémiumot lehetett volna kifizetni. Az MLSZ által bevezetett nézőszám utáni premizálást csak később lehetett érvényesíteni, így az ezt követő szezonokban a prémium összege is jóval magasabb lett. *„Az új ösztönzési rendszer bevezetésével második lett a csapat, négy és fél millió forintot osztottunk ki. Ez azt jelenti, hogy egyénileg lebontva háromszázötvenezer és százezer forint között tudtunk differenciálni. Aki a mérkőzéseken meghatározó teljesítményt nyújtott, az a legmagasabb kategóriába került, aki csak tartalékként vagy ritkán jutott szóhoz, az kevesebb pénzt kapott.”*⁹⁶ – mondja Verebes a *Szép volt fiúk...* című könyv lapjain.

Az első bajnoki cím megnyerése után a csapat 1 millió forintot kapott, három részletben. Először 250 ezret, aztán még egyszer ugyanennyit, és a bajnokság végén további 500 ezret. Ebben az összegben nem volt benne az OTSH-tól a bajnoki cím elhódításáért járó illetmény. Az egyéni premizálás mikéntjét Verebes József Szániel Jánossal megbeszélve döntötte el. *„Természetesen nem kell differenciálni a prémiumot az NSZK-ban, ahol az éves szerződésben vannak hatalmas különbségek. Nálunk a differenciálás a gyakorlatban másként valósul meg, mert itt nincs ilyen éves szerződés, nekem mindenképpen a prémiumot kell differenciálni.”*⁹⁷ A premizálásnál az edző prémiuma mindig a legjobb játékos prémiumának 150%-át képezte a Verebes-időszakban.

A premizálással, a bázisvállalat és a szakosztály kapcsolatával foglalkozva idézi Koltay Gábor a Verebes a mágus című könyvben Horváth Edét, a Rába Vagon- és Gépgyár vezérigazgatóját: *„Mindig azt mondtam, hogy ugyanúgy kezeljük a Rába ETO-t, mint a többi gyáregységet. Tehát teljesítményért fizetünk (...) Elárulom, hogy mi már 5-6 évvel ezelőtt úgy szerveztük meg a Rába ETO-t, mint gyáregységet. Tehát gazdaságilag eredmény centrikus szervezetet.”*⁹⁸ Az egyesület a bázisvállalat személyzeti és szociális osztályába integrál-

⁹⁵ Uo. 154.

⁹⁶ Koltay, 1987. 160.

⁹⁷ Uo. 161.

⁹⁸ Uo.

lódott. Ennek ellenére a vezérigazgató személye döntő jelentőséggel bírt mind az anyagi, mind az egyéb források megteremtésében. Láthatóvá vált, hogy a győri sikercsapat mögött is megtalálható az erős érdekérvényesítő pozícióban lévő nagyvállalati vezető, illetve vezetői kör, amely képes a csapat számára a megfelelő erőforrásokat biztosítani. Ezt némiképp igazolják is Horváth Ede szavai: „Szívesen segítek, de nem hiszem, hogy valaha is visszaéltem volna a vezérigazgatói beosztással. Néha elengedhetetlen, hogy kényes ügyben felvegyem a telefont, mert úgy látom, a klubok mögött olyan beosztású emberek állnak, akikkel szemben nem mindig partner már az ügyvezető elnök.”⁹⁹ Ahogyan Hadas Miklós és Karády Viktor írják a kor sportági mezejének belső állapotáról: „...az erőter funkcionális súlya autonómiájának növekedésével fordított arányban változik, s belső rendje fokozatosan a helyi, sőt, olykor magánérdekek tökéllátottságának erőviszonyai alapján alakul.”¹⁰⁰

A klub akkori vezetőségének tagjai mindannyian a bázisvállalat munkatársai voltak. Szóger Zoltán a Rába ETO sportkörének társadalmi elnöke, a gyár személyzeti és szociális igazgatója volt. Szániel János ügyvezető elnök, egykori kiváló győri labdarúgó is vagongyári státusban volt. 1973-tól látta el ezt a feladatot, előtte a Motorgyáregységben volt üzemtechnikus, majd az új stadion átadásával sport- és létesítményvezető, főosztályvezetői minőségben dolgozott. Sportszakmai beszámolóval tartozott az OTSH-nak és a sportszövetségnek, és mivel a sportkör a vagongyár tulajdonában volt, így a vagongyár vezetőségének is. Dr. Tóth Lajos, a labdarúgó-szakosztály elnöke társadalmi megbízatásként vállalta a feladatát.¹⁰¹ Verebes József viszont nem a gyár állományába tartozott, ő a sportkörtől kapta a fizetését, és az egyesület baráti köre is támogatta.

A bázisvállalat finanszírozási eljárását azonban sok központi szabályozás nehezítette. Erről így vallott a csapathoz közel álló Lombos Ferenc, nyugalmazott megyei tanácselnök: „A józan ész azt diktálja, hogy a gazda legyen megfogható, megnevezhető. Engedjék meg, hogy összeállíthassuk a modellt, hogy mi ezt így és így akarjuk és vizsgálják meg, hogyan funkcionál. Végre már el kellene kezdeni! Egyértelműen a sokszínű híve vagyok, mert az országot egy sablonba nem lehet belekényszeríteni.”¹⁰² Fontos megemlítenünk ennek ellenére, hogy amíg Győrben egy viszonylag szűk vezetés kompetenciájába tartozott a csapattal kapcsolatos döntések meghozatala, addig például a Ferencvárosnál egy sokkal több szereplős döntéshozói mechanizmus létezett a csapatot támogató széles bázisvállalati kör vezetői létszáma miatt. Ez egy idő után a csapat versenyképességét – többek közt az átigazolási piacon is – komoly erőpróba elé állította. Ez annak ellenére egy bonyolult rendszer volt, hogy nyilvánvalóan a Mezőgazdasági és Élelmezésügyi Minisztérium „rábeszélő hatékonysága” minden jelentős kérdésben nagyfokú lehetett. A Fradi mögött a legnagyobb bázis a Mezőgazdasági és Élelmezésügyi Minisztérium mint gazdasági háttér volt, az Élelmiszeripari Dolgozók Szakszervezete adta a társadalmi háttérrel. A szakosztályokat egy-egy vállalattal párosították. A labdarúgó szakosztályt azonban több vállalat patronálta, mint például a Hungarovin Borgazdasági Kombinát, a Vácszentlászlói Zöldmező Termelőszövetkezet, az Édesipari Vállalat, az Érdi Benta-völgye TSZ vagy a Filaxia Oltóanyagtermelő Vállalat.¹⁰³

⁹⁹ Pálfalvi, é. n. 113.

¹⁰⁰ Hadas–Karády, 1995. 18–19.

¹⁰¹ Pálfalvi Gábor, é. n. 113–119.

¹⁰² Koltay, 1987. 154.

¹⁰³ Uo. 112–113.

A győri stadion fenntartásának költségei évi tizennégy millió forintot emésztettek fel Horváth Ede 1983-as nyilatkozata szerint. Az éves jegybevétel hét és fél, nyolcmillió körüli összeget tett ki az adott évben. Ezzel kapcsolatban így nyilatkozott a gyár vezérigazgatója: *„Olyan körülményeket tehát mi sohasem fogunk tudni teremteni, hogy ez a gyárnak üzlet legyen. Egy ekkora gyárnak ezt el kell bírnia.”*¹⁰⁴ Azok a diskurzusok, amelyek valamiféle üzleti alapú labdarúgó-szakosztálymodell bevezetéséhez kapcsolódnak, több esetben jutottak arra a nyugvópontra, hogy egy csapat nem tudná megoldani önerőből, állami támogatás nélkül a hozzá tartozó és általa használt létesítmények üzemeltetését.

Meglepő nyilatkozatot tett Horváth Ede, az egykori sztahanovista gyárigazgató a profizmusról. *„Határozottan megmondom: annak vagyok a híve.”*¹⁰⁵ Az egykori igazgató a labdarúgáson belüli visszasságokat abban látta, hogy sem tiszta amatőrizmus, sem pedig tiszta profizmus nem működött a korszak sportági mezőjében: *„Nézzé, ha valami amatőr, az isten bizony legyen amatőr. De a labdarúgás élvonalában ez lehetetlenség. Ha pedig lehetetlenség, akkor szerintem a szocializmusban is lehet ez vagy az a sport profi, de akkor nyújtson valóságos teljesítményt, szórakoztassa az embereket például. Mi viszont a kettő között tengődünk.”*¹⁰⁶

Buda István, az OTSH elnöke a győri bajnoki cím kapcsán jegyezte meg: *„A már előzőleg említett győri példa is bizonyítja, hogy ahol magas követelményeket támasztanak, és ehhez igazodóan differenciálva jutalmaznak (és indokolt esetben büntetnek), az elvek mellett végig szilárdan kitartanak, ott az eredmény szükségszerűen jelentkezik. És biztosra vehető, hogy azok a bázisvezetők, akik a munkahelyeiken ilyen elvek szerint élnek és dolgoznak előbbutóbb a szakosztályok belső életét is a kor szelleméhez igazítják. Nincs tehát félelemre ok!”*¹⁰⁷

Összegzés

A sikertelen argentinai világbajnoki szereplés – és az 1978 őszén lejátszott felemásra sikerült Európa-bajnoki selejtező mérkőzések – által kiváltott érzelmi hullámok maguk alá temették a Kutas István nevével fémjelzett MLSZ-vezetést. Az éra központi tervutasításos rendszere a múlt részévé vált, hiszen sem az általa preferált végrehajtás, sem az ellenőrzés nem hozta meg a kívánt fejlődést a hazai labdarúgás számára. A nyolcvanas évek elejére mind több szférában, így a sportban is egyre szélesebb cselekvési terek nyíltak. Az évtized elejére már rendszeressé váltak azok a párbeszéddek, amelyek az egyesületek tulajdonlásának, szponzorációjának, illetve a sportolók ösztönzési rendszerének valamiféle alternatíváját igyekeztek kidolgozni. Ezek a narratívák sok esetben állították szembe a hazai labdarúgás megoldásait a nyugati futballkultúrában működő mechanizmusokkal. Ilyen párbeszéddekét vélhetünk felfedezni a Rába ETO sikerét övező diskurzusokban is.

¹⁰⁴ Koltay, 1987. 115.

¹⁰⁵ Uo. 116.

¹⁰⁶ Uo.

¹⁰⁷ Uo. 76.

Érzékelhetővé válik, hogy a labdarúgás rendszerlegitimáló szerepe háttérbe szorult. Az előtűnő narratívák már a mélystruktúrájukban hordozták az államilag kontrolált „fogyasztói szocializmusnak” a megrekedéséről szóló poliszémikus diskurzusokat. A „félprofi” szemlélet bizonyítja, hogy sok esetben a fejlődés gátját a labdarúgásban meglévő törésvonalakra érzéketlen központi szabályozás, az állami kontroll – és a felszínen lebegő, de egyre jobban kiüresedő, ennek ellenére még jelen lévő – ideológia jelentette. A Szepesi György-féle liberálisabb MLSZ-vezetés – szigorúan szocialista relációban értve – is csak részsikereket tudott felmutatni akár sportszakmai kérdésekben, akár a cselekvési terek kihasználásában. A magyar klubcsapatok nemzetközi sikertelensége és az ehhez kapcsolódó narrációk bizonyos keretek között azonban már – a nyugattal történő összehasonlítás kontextusában – a rendszer eróziójának képét is kirajzolták. A hatvanas évekhez képest ugyan lazultak a mesterségesen konstruált versengés keretei, ennek ellenére a profi futballhoz szükséges autonómia kialakulása továbbra is jól érzékelhető, merev korlátokba ütközött.

Felhasznált források és szakirodalom

Források

Képes Sport, 1978. augusztus 1.

Képes Sport, 1979. január 3.

Labdarúgás, 1981. augusztus 15.

Népsport, 1978. szeptember 12., 1978. szeptember 30., 1979. február 25., 1979. július 11., 1979. október 13., 1979. december 6., 1980. május 5., 1981. június 21., 1981. június 24., 1981. augusztus 15., 1981. augusztus 23., 1981. augusztus 24., 1981. szeptember 2., 1981. szeptember 6., 1981. szeptember 13., 1981. szeptember 28., 1981. október 5., 1981. október 18., 1981. november 1., 1981. november 12., 1981. december 3., 1981. december 4., 1981. december 7., 1982. január 9., 1982. február 28., 1982. április 10., 1982. április 28., 1982. április 29., 1982. május 22., 1982. június 12., 1982. május 3., 1982. május 6., 1982. március 1., 1982. március 21., 1982. március 22., 1982. április 22.

Szakirodalom

Dénes Tamás – Sándor Mihály – B. Bába Éva: A magyar labdarúgás története IV. A szocialista profizmus (1967–1986). Campus, Debrecen. 2015.

Görgényi István: Itt a piros, hol a piros. Sport, Budapest. 1985. 98.

Hadas Miklós – Karády Viktor: Futball és társadalmi identitás. Adalékok a magyar futball társadalmi jelentéstartalmainak történelmi vizsgálatához. Replika 1995.

Hoffer József (szerk): Labdarúgó almanach. Sportpropaganda, Budapest. 1982.

Koltay Gábor: Szép volt fiúk... Szabadtéri Színpadok Igazgatósága, Budapest. 1987.

Koltay Gábor: Verebes a mágus. Szabadtéri Színpadok Igazgatósága, Budapest. 1987.

L. Réti Anna: Miért veszítettünk. Sport, Budapest. 1982.

Pálfalvi Gábor: Futball láz. é. n., Sportpropaganda, Budapest.

Szegedi Péter: A futballmező. Kísérlet az 1945 előtti magyar labdarúgószféra történeti–szociológiai modellezésére. Sic Itur ad Astra, 62. sz.